

Remonstrantse Gemeente Rotterdam

Zondag 12 oktober 2025

Thema:

Zin en onzin over het verhaal van de Zondeval

Kort orgelspel

Welkom en aansteken van de kaars door lid van de kerkenraad

Orgelspel

(Gemeente gaat staan)

Aanvangslied 216 Dit is een morgen als ooit de eerste

Votum en groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
die hemel en aarde gemaakt heeft
die trouw houdt tot in eeuwigheid
en die niet loslaat het werk van zijn handen.
Genade zij u en vrede
van God onze Vader
en van Jezus Christus, de Heer.
Amen.

Antwoordlied Tot U, Heer, is ons hart gericht

(Gemeente gaat zitten)

Inleiding

Een paar maanden geleden, beste mensen, zag ik in mijn tijdlijn op Facebook een nieuwe publicatie langskomen van een feministisch theologe. Zij had iets ontdekt, waarvan zij claimde, dat het in geen enkele vertaling goed was weergegeven. Toen Adam en Eva zo onverstandig en ongehoorzaam waren geweest in de Hof van Eden waren ze er niet allebei uitgegooid. Maar alleen Adam.

Toen een van onze gemeenteleden me er ook op wees, heb ik me gesneld naar de online boekhandel om het boekje te bestellen. Zie daar de aanleiding voor het thema van vanmorgen: Zin en onzin over het verhaal van de zondeval.

Inleidende Bijbellezing Psalm 51

[1] Een lied van David. Voor de zangleider.

[2] David maakte dit lied nadat de profeet Natan met hem gesproken had. Want David had met Batseba geslapen, terwijl zij getrouwd was met één van zijn soldaten.

[3] God, u bent goed,
heb medelijden met mij!

Uw liefde is groot.

Vergeef me mijn zonden,

[4] neem mijn schuld weg,
maak mij weer schoon.

[5] Ik weet wat ik verkeerd heb gedaan,
steeds denk ik aan mijn fouten.

[6] Ik ben schuldig, schuldig tegenover u.
Ik heb gedaan wat u verkeerd vindt.

God, u bent een goede rechter,
u geeft een eerlijk oordeel over mij.

[7] Ik had al schuld toen ik geboren werd,
in de buik van mijn moeder was ik al schuldig.

[8] Maar u wilt dat ik u trouw ben,
en u helpt me daarbij.

U zult mij wijsheid geven,
diep in mijn hart.

[9] Neem mijn schuld weg,
dan kan ik weer bij u komen.

Maak mij weer schoon,
zo schoon als witte sneeuw.

[10] U hebt mij zwaar gestraft.
Maak me nu weer vrolijk en gelukkig,
laat me weer juichen!

[11] Let niet meer op mijn zonden,
vergeet wat ik verkeerd heb gedaan.

[12] God, geef mij weer een onschuldig hart.
Maak mij van binnen nieuw,

zorg dat ik trouw blijf aan u.

[13] Stuur me niet weg,
blijf dicht bij mij met uw kracht.

[14] Red mij, en geef me weer vreugde,
geef me nieuwe moed.

[15] Dan zal ik aan slechte mensen uw wetten leren,
zodat zij naar u gaan luisteren.

[16] U bent mijn redder, God,
red mij van de dreigende dood!

Dan zal ik juichen over uw goedheid.

[17] Heer, geef me kracht om te spreken.

Dan zal ik overal over u vertellen.

[18] Heer, u wilt van mij geen offers op uw altaar.

Die offers geven u geen vreugde.

[19] U wilt dat ik verdriet en spijt heb,
dat is het offer dat u wilt.

[20] God, wees goed voor Jeruzalem,
bouw de muren van Sion weer op.

[21] Dan wilt u weer offers ontvangen,
offers die volgens de regels worden gebracht.

Dan worden er weer dieren geofferd in uw tempel,
dan worden er weer stieren verbrand op uw altaar.

Gebed

Eeuwige God,

U die ons kent, van binnen en van buiten,
die weet van onze woorden, onze vragen, ons zwijgen —
wij komen hier samen om stil te worden voor U.

Niet omdat wij zo vroom zijn,
maar omdat wij verlangen naar inzicht,
naar licht op onze weg,
naar vergeving die ons bevrijdt.

Wij horen de oude woorden van schuld en genade,
van goed en kwaad, van vallen en opstaan.
Laat ze niet als stenen op ons drukken,
maar als spiegels waarin we iets zien
van wie wij werkelijk zijn —
mensen met vuile handen en open harten.

Geef ons de moed om te leren,
de mildheid om te vergeven,
en de wijsheid om te leven
in de geest van uw liefde,
die groter is dan ons begrijpen.
Amen.

Lied 834 Vernieuw Gij mij, o eeuwig licht

Bijbellezing Genesis 3

[1] Van alle in het wild levende dieren die de HEER God gemaakt had, was de slang het sluwst. Dit dier vroeg aan de vrouw: ‘Heeft God werkelijk gezegd dat jullie van geen enkele boom in de tuin mogen eten?’ [2] ‘We mogen de vruchten van alle bomen eten,’ antwoordde de vrouw, [3] ‘behalve die van de boom in het midden van de tuin. God heeft ons verboden

van de vruchten van die boom te eten of ze zelfs maar aan te raken; doen we dat toch, dan zullen we sterven.’ [4] ‘Jullie zullen helemaal niet sterven,’ zei de slang. [5] ‘Integendeel, God weet dat jullie de ogen zullen opengaan zodra je daarvan eet, en dat jullie dan als God zullen zijn en kennis zullen hebben van goed en kwaad.’

[6] De vrouw keek naar de boom. Zijn vruchten zagen er heerlijk uit, ze waren een lust voor het oog, en ze vond het aanlokkelijk dat de boom haar wijsheid zou schenken. Ze plukte een paar vruchten en at ervan. Ze gaf ook wat aan haar man, die bij haar was, en ook hij at ervan. [7] Toen gingen hun beiden de ogen open en merkten ze dat ze naakt waren. Daarom regen ze vijgenbladeren aan elkaar en maakten er lendenschorten van.

[8] Toen de mens en zijn vrouw de HEER God in de koelte van de avondwind door de tuin hoorden wandelen, verborgen zij zich voor Hem tussen de bomen. [9] Maar de HEER God riep de mens: ‘Waar ben je?’ [10] Hij antwoordde: ‘Ik hoorde U in de tuin en werd bang omdat ik naakt ben; daarom verborg ik me.’ [11] ‘Wie heeft je verteld dat je naakt bent? Heb je soms gegeten van de boom waarvan Ik je verboden had te eten?’ [12] De mens antwoordde: ‘De vrouw die U mij hebt gegeven om mij terzijde te staan, gaf mij vruchten van de boom en toen heb ik ervan gegeten.’ [13] ‘Waarom heb je dat gedaan?’ vroeg de HEER God aan de vrouw. En zij antwoordde: ‘De slang heeft me misleid en toen heb ik ervan gegeten.’

[14] De HEER God zei tegen de slang:
‘Vervloekt ben jij dat je dit hebt gedaan,
het vee zal je voortaan mijden,
wilde dieren wenden zich af;
op je buik zul je kruipen
en stof zul je eten,
je hele leven lang.

[15] Vijandschap sticht Ik tussen jou en de vrouw,
tussen jouw nageslacht en het hare;
dat verbrijzelt jou de kop,
jij bijt het in de hiel.’

[16] Tegen de vrouw zei Hij:
‘Je zwangerschap maak Ik tot een zware last,
zwoegen zul je als je baart.
Je zult je man begeren,
en hij zal over je heersen.’

[17] Tegen de mens zei Hij:
‘Je hebt geluisterd naar je vrouw,
gegeten van de boom die Ik je had verboden.
Vervloekt is de akker om wat jij hebt gedaan,
zwoegen zul je om ervan te eten,
je hele leven lang.

[18] Dorens en distels zullen er groeien,
toch moet je van zijn gewassen leven.

[19] Zweten zul je voor je brood,
totdat je terugkeert tot de aarde, waaruit je bent genomen:
stof ben je, tot stof keer je terug.’

[20] De mens noemde zijn vrouw Eva; zij is de moeder van alle levenden geworden. [21] De HEER God maakte voor de mens en zijn vrouw kleren van dierenvellen en trok hun die aan.

[22] Toen zei de HEER God: ‘Nu is de mens aan Ons gelijk geworden, nu heeft hij kennis van goed en kwaad. Nu wil Ik voorkomen dat hij ook vruchten van de levensboom plukt,

want als hij die zou eten, zou hij eeuwig leven.’ [23] Daarom stuurde Hij de mens weg uit de tuin van Eden om de aarde waaruit hij was genomen te gaan bewerken. [24] En nadat Hij hem had weggejaagd, plaatste Hij ten oosten van de tuin van Eden de cherubs en het heen en weer flitsende, vlammeende zwaard. Zij moesten de weg naar de levensboom bewaken.

Lied 797: 1, 4, 5, 7 en 8 Ach hoe vluchtig, ach hoe nietig

Preek

Het worden, gemeente, vier delen, vanmorgen.

Deel 1: vrijzinnigen houden niet van de zonde.

Deel 2: de zondeval

Deel 3: een joodse verklaring

Deel 4: een wat al te originele benadering

Deel 1: vrijzinnigen houden niet van de zonde

Laten we eerlijk zijn, vrijzinnige mensen houden niet van de zonde. Althans: ze houden er best wel van. Zoals mijn goede collega Christiane Berkvens placht te zeggen: als je zondigt, moet je er wel van genieten. En dat was haar wel gegeven!

Maar zonder gekheid. Vrijzinnigen slaan dicht als we het over de zonde hebben. Het is een zwaar beladen thema, zeker voor wie een achtergrond heeft in wat orthodoxere kerken, waar dit thema vaak besproken werd. In de klassieke driedeling van een preek: ellende, verlossing en dankbaarheid, nam het eerste gedeelte, de ellende, de kennis van de zonde, altijd het grootste gedeelte van de preek in beslag. Dat de mens oneindig zondig was, dat er niets goeds uit zijn handen kon komen, dat werd er royaal ingewreven. Zoals de Heidelbergse Catechismus de menselijke staat samenvat: geneigd tot alle kwaad en onbekwaam tot enig goed. Niet verwonderlijk dat velen daarvoor niet meer naar de kerk kwamen.

Daartegenover staat in de klassieke vrijzinnigheid het beeld van de autonome mens, die het goede zoekt. Die, als hij zich maar zou richtte op het ethisch voorbeeld van de mens Jezus van Nazareth, als vanzelf het goede zou doen. De mens die nadenkt, doet het goede, zo dacht men aan het einde van de negentiende eeuw in deze kerk.

Dat dat in de praktijk nog weleens tegenviel, bleek inadrukkelijk rond de Eerste Wereldoorlog. Vrijzinnige, Nederlandse theologen waren geschokt door wat zij zagen in de loopgraven. Er werden speciale reizen voor theologen georganiseerd. Het loopgraventoerisme, dat nu nog steeds bestaat als je in de Westhoek van Vlaanderen bent, begon heel snel na 1918. Een dochter van mijn goede collega C.E. Hooykaas - hij overleed in 1934 - liet mij nog eens een fotoalbum zien van haar vader van de puinhopen rond Ieper... Vanaf dat moment is men in de vrijzinnigheid weer wat meer gaan denken over zondigheid. Mensen doen niet automatisch het goede. Misschien kunnen ze het wel niet.

Als ik met vrijzinnigen spreek over zonde, vinden ze dat een lastig begrip. Daar hebben we het liever niet over. Als je in onze kringen echter de existentialistische filosofie van Jean-Paul Sartre bespreekt, dan komt het wel binnen.

In zijn toneelstuk *Les mains sales - vuile handen* - uit 1948 bespreekt Sartre hoe geen mens in het leven schone handen kan houden. Als je iets wilt doen, als je je ergens voor inzet, dan krijg je, onherroepelijk vuile handen. Zo spreekt de communistische leider in het toneelstuk tegen de personage Hugo, die strijdt met de morele implicaties van politiek activisme het volgende uit:

“Hoe je toch vasthoudt aan je reinheid, jongen! Hoe bang je bent om je handen vies te maken. Goed dan, blijf maar zuiver! Waartoe zou dat dienen, en waarom kom je dan onder ons? Reinheid, dat is iets voor fakirs en monniken. Jullie, intellectuelen, burgerlijke anarchisten, jullie gebruiken het als excuus om niets te doen. ... Ik, ik heb vuile handen. Tot aan de ellebogen. Ik heb ze ondergedompeld in de stront en in het bloed.”

Hier wordt het gezegd in de context van de politieke strijd. Maar zouden deze woorden niet gelden voor het hele leven, van iedereen, die iets doet. Die niet alleen maar aan de kant blijft staan. Hoewel, wie aan de kant blijft staan, is schuldig aan niets doen.

Deel 2: de zondeval

Ik kom bij deel 2: de klassieke uitleg van het verhaal van de zondeval. Binnen de christelijke dogmatiek heeft het verhaal van Genesis 3 altijd een centrale rol gehad. Na de schepping van de aarde en de mens, in twee verhalen in Genesis 1 en 2 loopt het verhaal slecht af in het derde hoofdstuk. God heeft de aarde geschapen. Heeft er een prachtige tuin in Eden geplaatst en heeft daarin de mens gezet. De mens had een centrale rol. Mocht alle dieren namen geven en leefde op een geweldig plek. De mens, in het Hebreeuws Adam, een woordspeling met het woord Adama, aarde, waaruit hij ontstaan was. Deze ene mens was wat eenzaam en daarom schiep God, uit de rib van deze mens, een tweede mens. Man en vrouw waren samen in de hof van Eden.

In die Hof hadden ze alle vrijheid. Alleen: er was een boom, in het midden van de tuin. En daar mochten ze niet van eten.

Nu kunnen we gerust stellen dat God, zo vlak na de schepping, nog niet direct een groot pedagoog was. Iedereen zou kunnen bedenken dat als alles mag, op één ding na, juist dat ene heel erg aantrekkelijk is.

Even een kleine anekdote tussendoor. Het is begin jaren zestig. Mijn vader had net een knappe auto gekocht. Hij moest even langs de garage. Hij zette de auto op een klein heuveltje bij een slootje. Stevig op de handrem. Mijn oudste broer, een peutertje, moest even in de auto blijven zitten, terwijl mijn vader naar binnenliep. Voordat hij vertrok zei mijn vader - wijzend op de handrem - hier moet je van af blijven. U begrijpt: mijn vader heeft hard moeten lopen om het kereltje uit de auto te halen.

Dus, op suggestie van de slang, eten ze een stukje van die appel. De vrouw eerst, dan de man.

En het is niet goed in de ogen van God, die langskomt voor een kleine wandeling. Opeens realiseert de mens zich dat hij naakt is. De schellen zijn van de ogen gevallen. God is not amused en is bang dat ze werkelijk aan goden gelijk zullen zijn, eeuwig zullen leven, als ze ook van de boom des levens gaan eten. Hij gooit ze de hof uit en zet er een engel neer, zodat ze niet meer terug kunnen.

In het christendom is er veel ellende voortgekomen uit die ene appel. Het was de eerste en definitieve zonde tegen God. Het eerste wat de mens moest doen, ging al niet goed. Een ding had je te doen... En daarna zou het niet beter worden. Het hele menselijk geslacht werd betrokken in deze zonde. De mens was erfelijk belast met deze misstap. Dus iedereen, elk kind, elke pasgeboren baby, was hiermee genetisch belast en zou het verdienen om eeuwig gestraft te worden. De zonde zit in ons DNA.

Het was niet dat het Oude Testament hier zo helder over was, helemaal niet. Maar de apostel Paulus maakte dat ervan, toen hij over Jezus vertelde. Hij maakte van het verhaal een mooi

tweeluik. De eerste mens, Adam, had de zonde in de wereld gebracht. De tweede mens, Jezus, had het weer opgelost. En een paar eeuwen later zou de kerkvader Augustinus het geheel nog vrolijk uitwerken en hop, daar was hij, de leer van de erfzonde. En het hele christendom zat er mee.

Deel 3, een joodse opvatting

Opvallend is wel - en daarmee kom ik bij deel drie - dat het oude Israël en het latere jodendom dit verhaal helemaal niet zo zwaar namen.

In het jodendom spreekt men niet over een zondeval. Niemand valt; er wordt geleerd. Adam en Eva eten van de vrucht en ontdekken daarmee niet hun verdorvenheid, maar hun vrijheid. Vanaf dat moment weten mensen dat ze kunnen kiezen — en dat kiezen pijn doet. De slang is geen duivel, maar een stem die vraagt: weet je eigenlijk wel wat je doet?

Er is geen erfzonde die zich voortplant, alleen verantwoordelijkheid die groeit. De mens wordt niet uit het paradijs gestuurd, maar de aarde opgestuurd. Niet om te boeten, maar om te leven, te werken, te baren, te leren. Dus eigenlijk: het leven in gestuurd, zoals wij dat kennen, zoals de schrijver het zolang geleden kende. Het gewone leven. De tuin blijft als herinnering, niet als straf. En misschien glimlacht God, als Hij ziet dat de mens eindelijk volwassen wordt.

Dat volwassen worden, zit heel nadrukkelijk in het verhaal. Er wordt gesproken over een boom die leidt tot de kennis van goed en kwaad. De kennis van goed en kwaad is op een aantal plaatsen in het Oude Testament iets wat het onderscheid vormt tussen de kindertijd en de volwassenheid. Kinderen kennen het onderscheid nog niet, volwassenen wel. Adam en Eva worden dus in één klap volwassen.

Dat blijkt ook uit het feit dat ze in de Hof van Eden nog niet zo goed doorhebben, dat ze naakt zijn. Maar als die kennis er is, zien ze dat ze naakt zijn en ontstaat er schaamte. Kortom: ook de volwassenheid.

Deel 4: een wat al te originele benadering

Ik kom tot het slot. Maar eerst moet ik u wat bekennen. Ik had toch verteld dat ik me uitgedaagd had gevoeld om iets te zeggen over het verhaal van de zondeval naar aanleiding van een boek dat ik gelezen had. In de aankondiging van het boek staat:

Al eeuwenlang wordt Eva verantwoordelijk gehouden voor de zondeval. Maar klopt dat eigenlijk wel met wat er écht staat in Genesis 2 en 3?

In deze scherpe en verrassende herlezing toont Yosé Höhne Sparborth hoe de grondtekst in het Hebreeuws ondubbelzinnig spreekt in het mannelijk enkelvoud: het is Adam – en Adam alleen – die door God uit de Tuin van Eden wordt verdreven. Eva blijft.

Op meeslepende wijze en met een scherp oog voor macht, taal en context laat de auteur zien hoe dit eeuwenlang is miskend, zelfs door gerenommeerde vertalers. Ze leest de tekst als een spiegel voor onze eigen tijd, waarin ook vandaag nog macht en schuld vaak verkeerd worden verdeeld. Daarbij betreft ze inzichten uit feministische exegese, Latijns-Amerikaanse bevrijdingstheologie én de islamitische en joodse traditie.

Dit boek is niet alleen een bevrijding voor Eva, maar ook voor Adam voor vrouwen én voor mannen. Het ondergraaft de patriarchale lezing van de Bijbel en opent een nieuw, verhelderend perspectief: niet om te moraliseren, maar om beter te begrijpen.

Voor iedereen die denkt dat we de Bijbel nu wel zo'n beetje kennen: denk opnieuw.

Inderdaad, het boekje biedt een verrassende herlezing van het verhaal. Maar waarbij de auteur de bijbelschrijver telkens aanduidt als *de gewijde schrijver*, leest ze hem wel op een heel creatieve manier. Zonder overdreven veel kennis van het Hebreeuws neemt ze de woordspelletjes rond de naam Adam, die mens kan betekenen (man en vrouw gezamenlijk) zo serieus dat ze overal alleen maar Adam leest, als naam van de man tegenover Eva. Ze suggereert dat geen enkele vertaler dat gezien heeft. Dat is natuurlijk onzin met een tekst die al 25 eeuwen bestudeerd wordt. En als je de context van het verhaal leest en het vervolg in hoofdstuk 4 is het onzin om te denken dat Adam de Hof uitgeslingerd werd, terwijl Eva rustig kon blijven zitten.

Hierna wordt het boekje nog ingewikkelder. Adam zou een voorafschaduwing zijn van de foute Koning Salomo en in een combinatie van feministische en bevrijdingstheologie wordt er wel heel veel in de tekst gelezen. Niet dat ik inhoudelijk op de boodschap iets tegen heb, maar er is toch maar weinig reden om te denken dat de *gewijde schrijver* er nog iets van zou herkennen. Kortom: aardige poging, maar niet overtuigend.

En daarmee kom ik tot het werkelijke slot. Zin en onzin over het verhaal van de zondevalverhaal. Ik hoop dat ik u wat mee gegeven heb om over te denken. Ik lees het verhaal graag in de joodse traditie. Een overgangsverhaal van een heel goede schepping, die iets anders is dan de wereld waarin we nu leven en waarin de oorspronkelijke schrijver leefde. Deze wereld kenmerkt zich nu eenmaal door een mengeling van goed en kwaad. Een wereld waarin we gestort zijn met een eigen geweten. Een geweten dat kennis kan hebben van goed en kwaad.

Uiteindelijk moet je leven met die van God gegeven kennis en daarmee heb je ook de verantwoordelijkheid om te kiezen tussen het goede en het kwade. Gemakkelijk zal het nooit worden. Denk aan Adam en Eva die zich vergissen, denk aan de vuile handen van Sartre. Maar dat ontslaat ons niet van de verplichting om het telkens opnieuw te proberen. Met het jodendom geloof ik in deze mogelijkheid. In het jodendom een schone lei met Grote Verzoendag. In het christendom met alles wat ons verteld wordt over Jezus die mensen steeds nieuwe kansen gaf. Ook aan ons.

Amen.

Stilte

Orgelspel

Voorbeden en stil gebed, afgesloten met gezamenlijk gebeden ‘Onze Vader (oec. versie)’

Tijdens de voorbeden 367b

v. *Zo bidden wij tezamen*

a. *Heer, onze Heer, ontferm u over ons.*

Eeuwige God,

wij danken U voor het verhaal dat ons vandaag werd voorgehouden — het oude verhaal van menswording, van goed en kwaad,

van de vrijheid om te kiezen, en de last die die vrijheid met zich meebrengt.

Wij danken U dat wij mogen leren, vallen en weer opstaan.

v. *Zo bidden wij tezamen.*

a. *Heer, onze Heer, ontferm U over ons.*

Wij bidden U voor allen die moeite hebben met hun eigen tekort,
die te streng zijn voor zichzelf,
of juist niet meer weten wat goed of kwaad is.
Geef ons moed om eerlijk te leven,
ook met vuile handen, ook met onvolmaaktheid,
en leer ons mild te zijn – voor onszelf en voor elkaar.
v. Zo bidden wij tezamen.
a. Heer, onze Heer, ontferm U over ons.

Wij bidden U voor onze wereld,
waarin onschuld zelden bewaard blijft,
waarin macht en schuld nog altijd ongelijk verdeeld zijn.
Voor vrouwen en mannen die onrecht wordt aangedaan,
voor wie geen stem heeft of wordt overschreeuwd.
Dat zij gehoord en gezien mogen worden,
en dat wij niet zwijgen als spreken geboden is.
v. Zo bidden wij tezamen.
a. Heer, onze Heer, ontferm U over ons.

Wij bidden voor onze gemeenschap,
voorwie ziek zijn of verdriet hebben,
voor wie rouwen, of het leven moe zijn.
Laat hen iets ervaren van Uw nabijheid –
in een mens, in een woord, in een stil moment.
v. Zo bidden wij tezamen.
a. Heer, onze Heer, ontferm U over ons.

V. En tenslotte bidden wij voor onszelf:
dat wij de vrijheid die ons is gegeven niet zullen ontlopen,
dat wij durven kiezen, met wijsheid en met liefde.
Dat wij, als Adam en Eva,
niet blijven staan bij schaamte en schuld,
maar ons toevertrouwen aan het leven dat U ons gunt.
v. Zo bidden wij tezamen.
a. Heer, onze Heer, ontferm U over ons.

In de stilte willen we u bidden voor wat geen ander mens voor ons kan uitspreken.
[...]
Tezamen met gelovigen van alle tijden en plaatsen, bidden we met de woorden van Jezus.
Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd;
Uw Koninkrijk kome;
Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
En vergeef ons onze schulden,
Zoals ook wij onze schuldenaars vergeven;
En leid ons niet in verzoeking,
Maar verlos ons van de boze.

Want van U is het Koninkrijk
En de kracht en de heerlijkheid
In eeuwigheid.
Amen.

Mededelingen

(Gemeente gaat staan)

Slotlied 316 Het woord dat u ten leven riep

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde
aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap,
haar taak in deze wereld, met haar noden
en gaan we dan van hier naar ons huis en onze levensopdracht
onder Gods zegen.
De Heer zegene en Hij behoede u.
De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.
De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.
Amen

Antwoordlied 978: 4